

LOŠKA SLIKANA MEŠČANSKA KERAMIKA

Poudarek, ki smo ga dali v enem prejšnjih letnikov Loških razgledov (1974) varovanju kulturnih zemeljskih slojev »poarheoloških obdobj«, prav gotovo ni bil namenjen zgolj nekemu splošnemu oziroma površnemu zaključku, marveč je bil plod neposredno nabranih izkušenj, potrjenih z materialnimi dokazi, ki izvirajo s škofjeloškega urbanega področja. Zato naj poskušamo z dokazili, ki smo jih takrat sicer omenili, vendar povsem nezadostno predstavili, svoja izvajanja v celoti podpreti.

Med ta dokazila smemo šteti predvsem ostanke različnih keramičnih loščenih posod, ki jih morda lahko imenujemo posodje »salonskega« oziroma visoko kvalitetnega, predvsem meščanskega tipa in ki doslej, zlasti zaradi neohranjenosti, v glavnem ni bilo podrobneje obravnavano. V naših muzejskih zbirkah predstavlja razmeroma redko gradivo, veliko bolj pa je seveda zastopano v muzejskih vitrinah sosednjih dežel.

Doslej ni znano, ali je bila še kje drugje na enem mestu, bodisi pri čiščenju grajskih ruševin bodisi v starih mestnih jedrih, odkrita tako bogata zbirka ostankov takega posodja kot prav v Škofji Loki ob odkrivanju objekta gotskega stilnega porekla na Mestnem trgu (Komun, sedaj hišna št. 9). Sam nastanek tega (naj ga imenujemo kar) zaklada je razložljiv le v tej smeri. Sloj, v katerem je gradivo ležalo, je namreč nakazoval, da ni šlo za naenkrat odvrženo posodje, ali da je bila temu vzrok neka danes neugotovljena ujma. Situacija je kazala, da gre za neke vrste odpadni prostor, saj je gradivo ležalo v slojih izven stavbnih prostorov, kjer se je kontinuirano nabiralo z drugimi ostanki manjvrednega keramičnega gradiva (predvsem domače kuhinjsko posodje, živalske kosti, školjke, stekleni fragmenti itd.).

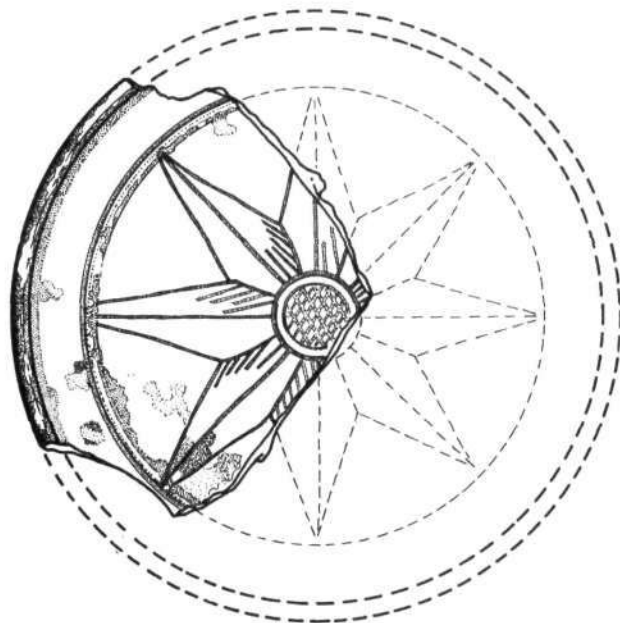
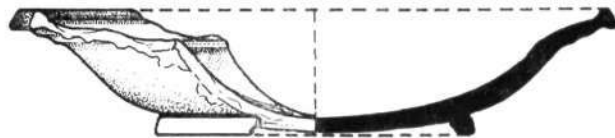
To počasno nabiranje nam onemogoča precizno kronološko opredelitev, vendar pa se lahko na osnovi datacije same stavbe oziroma njenega obstoja do rušenja, kakor tudi na podlagi letnic, ki jih zasledimo vrisane na fragmentih posod in končno na podlagi analognih primerkov odločimo vsaj za okvirno zgornjo in spodnjo časovno mejo uporabe tega posodja v meščanskih hišah. Posodje je bilo nepogrešljivo v vsem 16. stoletju, vendar pa še ni mogoče označiti primerkov najstarejšega datuma, ki so prav verjetno še iz 15. stoletja in tistih, ki so se rabili eventualno še v začetku 17. stoletja.

Gradiva doslej ni bilo mogoče v celoti natančneje obdelati, temveč se je bilo treba omejiti le na splošnejši prikaz, ki pa v marsičem združuje vse njegove bistvene karakteristike.

Med črepinjami lahko izberemo kose, ki pripadajo plitvim in globokim krožnikom s širokim ramenom, z bolj ali manj poglobljenim osrednjim delom

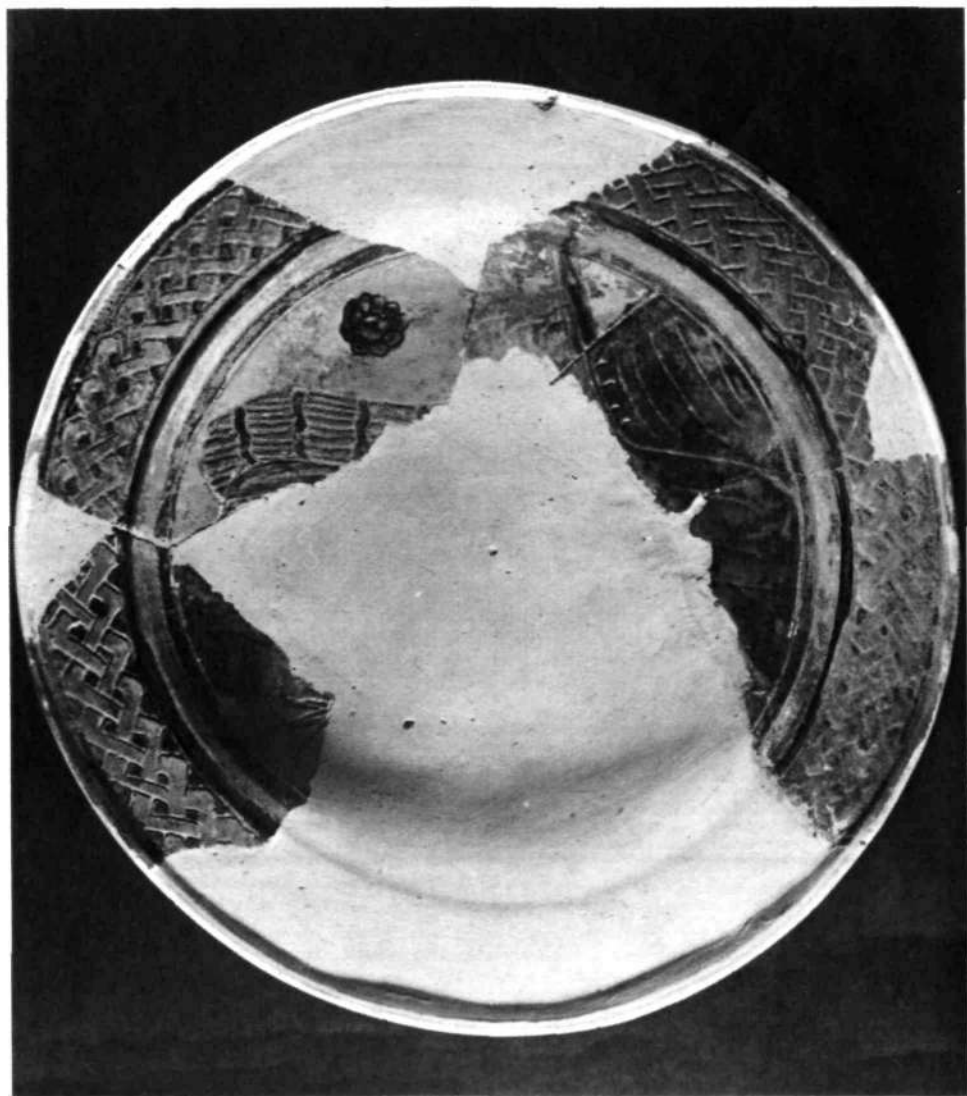
Osrednji del plitvega kroznika

Rekonstrukcija globokega kroznika

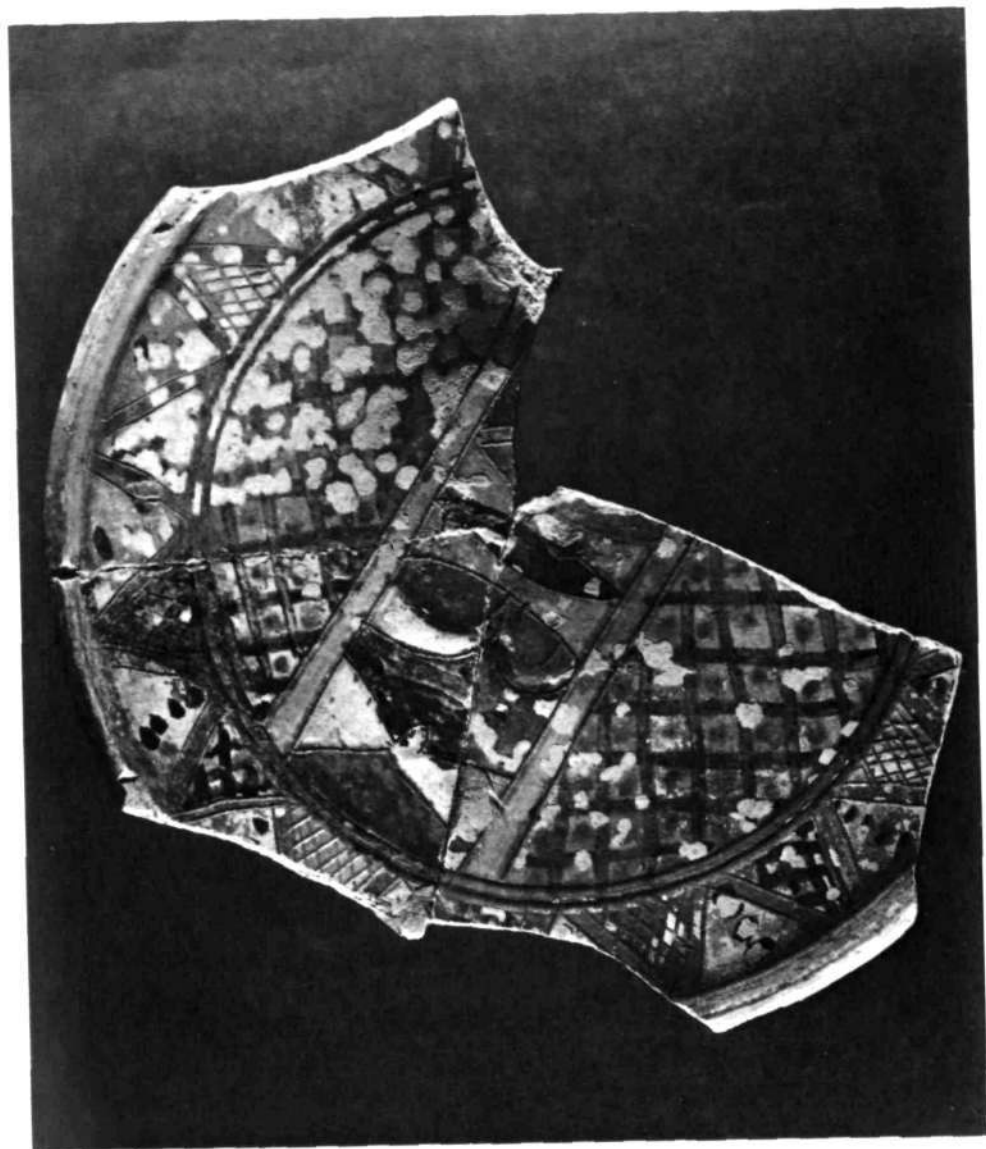
Odlomek plitvega krožnika z ribjim motivom

Rekonstrukcija plitvega krožnika z motivom ptice

Odlomek globokega krožnika

Večbarvné loščené krožník

in ponavadi (sicer ne povsod) z enako izrazito prstanasto nogo ter skodelico brez vratu in z navpičnimi stenami. Skodelice imajo včasih tik pod ustjem še ročaje in običajno prav tako prstanasto nogo. Posodje je izdelano iz dokaj fino prečiščene gline, ki se po pečenju kaže v rdečkastorjavi do skoraj rumeni barvi. Površina posod je ornamentirana z različnimi vzorčnimi motivi, ki so obarvani (loščeni) v široki barvni lestvici (od bele, rdeče, rjave, zelene, rumene do modre in nekaj vmesnih tonov). Lošč je večkrat slabše ohranjen in zaradi neprimerne konservacije močno podvržen propadanju.

Pestrost okrasnega elementa, ki je poudarjen z bogato motiviko in jo dopolnjuje široka paleta barvnih odtekov, daje gradivu še poseben mik. V njem se ne zrcali zgolj preprosta rokodelčeva spretnost, marveč tudi njegova krea-cijska sposobnost, ki po svojih duhovitih in tudi likovno dognanih izraznih elementih vsekakor presega običajno primitivno in manj zahtevno okrasno simboliko, kakršno srečujemo v podobnih materialnih ostankih. Okrasni element nastopa v naslednjih predstavitvah: listi v stilizirani obliki ali realistično prikazani nizi šrafiranih trikotnikov, sadeži, cvetovi, razne vrste pletenic s krožnimi ali oglatimi linijami, trakovi, nizi črt, ki so omejene s trakovi itd. Kot samostojna okrasna predstavitev, ki se ponavadi izrazi kot centralni motiv v okviru prej navedenih okrasnih motivov, pa so »vrezi« ptičjih upodobitev, ribja glava, človeška figura, razprt cvet. Vsekakor so seveda posebnost vrezane letnice.

Ob tem se ponuja vprašanje, kje je pravzaprav izvor tega posodja? Trenutno mi ni na razpolago analogno gradivo niti ne posedujem ustrezne literature, na podlagi katere bi mogli ugotavljati natančnejši izvor oziroma trgovsko mesto, kjer je bilo to gradivo moč nakupiti. Vsekakor pa ni mogoče govoriti le o enem izvornem mestu. Zanimivo bi bilo seveda tudi zvedeti, kolikšen je v gradivu delež eventualnih domačih delavnic, ki so se prav gotovo pod vplivi sosednjih dežel zgledovale po modi tedanjega časa ter ob večji in na obrtni dejavnosti te zvrsti s tradicijo pogojeni proizvodnji. — Odločil sem se, da počakam na odgovor, ki nam ga bodo ponudili rezultati raziskav s celjskega gradu, Kostela ob Kolpi, Žužemberka, stare Ljubljane, Novega mesta itd. Takrat bo gradivo, ki se je pričelo sistematično zbirati in ki je iz objektivnih razlogov danes šele samo sumarno predstavljeno, prav gotovo dalo ustrezen odgovor.

Résumé

LA CÉRAMIQUE PEINTE DE LA BOURGEOISIE DE ŠKOFJA LOKA

A Mestni trg n° 9 à Škofja Loka, on découvrit parmi les restes d'une maison aux éléments gothiques, plusieurs fragments de céramique de haute qualité ou bien des services de cuisine simples, des os des animaux, des coquillages, des fragments en verre etc. C'est surtout le matériel en céramique nommée «bourgeoise», peinte aux motifs vivants et multicolores et aux images qui est la plus importante. Les restes de cette céramique représentent surtout les morceaux des plats et des tasses. On pourrait dater le matériel trouvé au 16e siècle mais on n'a pas encore pu préciser sa provenance.